

KRIMINALITETA IN COVID-19 – S Poudarkom na RURALNIH OKOLJIH

MARUŠA RAVNJAK, ANA MARIJA POPLAŠEN, KAJA KNAVS,
MARIO CRNJAC IN MOJCA NAGLIČ

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija.

E-pošta: marusa.ravnjak@student.um.si, anamarija.poplasen@student.um.si,

kaja.knavs@student.um.si, , mario.crnjac@student.um.si, mojca.naglic@student.um.si

Povzetek Marca 2020 se je stanje v svetu spremenilo. Naenkrat smo bili primorani nositi maske, naša svoboda je bila omejena, šola je potekala na daljavo, prav tako se je uvedlo delo od doma. Zaprle so se marsikatero gostinske, kozmetične in druge dejavnosti. Uvedla se je policijska ura. Policija je svojo dejavnost usmerila v preiskovanje drugih kaznivih dejanj, saj se je pojavila nova vrsta kriminalitete, t. i. »korona kriminaliteta«, ki je povezana s pandemijo covid-19 in vključuje tihotapljenje, ponaredbe in goljufije pri nakupu raznih hitrih testov, zaščitnih mask ipd. Ker je pandemija covid-19 spremenila sam način našega dela, socialne interakcije, gospodarstvo in kriminaliteto, so bile spremembe vidne tudi v ruralnih okoljih, kjer so beležili porast nasilja v družini. Ljudje so nestrpni, prestrašeni, naveličani in se pogosto jezijo na bližnje, kar se lahko konča tudi tragično. Ukrepati je treba, preden se stanje, zaradi covid-19, še dodatno poslabša.

Ključne besede:

covid-19,
pandemija,
kriminaliteta,
nasilje,
ruralno
okolje

CRIME AND COVID-19 – WITH AN EMPHASIS ON RURAL ENVIRONMENTS

MARUŠA RAVNJAK, ANA MARIJA POPLAŠEN, KAJA KNAVS,
MARIO CRNJAC & MOJCA NAGLIČ

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia.
E-mail: marusa.ravnjak@student.um.si, anamarija.poplasen@student.um.si,
kaja.knavs@student.um.si, , mario.crnjac@student.um.si, mojca.naglic@student.um.si

Abstract In March 2020, the state of the world changed. Suddenly we were forced to wear masks, our freedom was restricted, the school was held at a distance, and work from home was introduced. Many catering, cosmetic and other services were closed. A curfew was introduced. Police redirected much of their workforce into investigating other crimes as a new type of crime called “corona crime” emerged. The crime linked to the Covid-19 pandemic includes smuggling, counterfeiting, and fraud related to rapid tests and protective masks purchase. Since the Covid-19 pandemic changed the way we work, social interactions, economy, and crime, the changes were also visible in rural areas, where there was an increase in domestic violence. People are impatient, scared, tired, and often they vent their anger on their loved ones, which can also end tragically. Action needs to be taken before the condition worsens further due to the Covid-19.

Keywords:

Covid-19,
pandemic,
crime,
violence,
rural
environment

1 Uvod

V preteklem letu smo se bili zaradi razglašene pandemije primorani soočiti z marsikatero situacijo. Pouk je začel potekati na daljavo, v večini se je delo prestavilo domov, omejeni smo (bili) glede gibanja, zapirale so se ne nujno potrebne trgovine, restavracije, gostilne, kozmetični saloni itd. Z zapiranjem in omejevanjem človekovih pravic je na drugi strani ponekod naraščala tudi kriminaliteta, kot je nasilje v družini, porast kaznivih dejanj, povezanih s posnetki spolnih zlorab otrok (t. i. otroška pornografija), več kriminalitete zoper spolno nedotakljivost, umorov, ubojev, povečalo pa se je tudi število kibernetških napadov in kazniva dejanja na področju poškodovanja ali uničenja stvari kulturnih pomenov oz. naravnih vrednot. V nadaljevanju predstavljamo osnovne pojme, kot so kriminaliteta, covid-19, ruralno okolje in ruralna kriminaliteta.

1.1 Kriminaliteta

Kriminaliteta je pojem, ki ga dandanes pozna že skoraj vsak posameznik, če seveda izvzamemo otroke. Pojavlja se praktično vsak dan in ji skoraj ni mogoče ubežati. Prav tako pa ni samo od nas odvisno, če bomo postali žrtev kriminalitete ali ne. Pojem kriminaliteta je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (Fran: Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2021) opredeljen kot skupek oziroma celota izvršenih kaznivih dejanj. Kriminaliteta zajema kazniva dejanja zoper življenje in telo ter spolno nedotakljivost (umor, uboj, posilstva, različne intenzitete telesnih poškodb, nasilje v družini, nasilje nad otroki), klasično premoženjsko kriminaliteto (v katero spadajo npr. tatvine in ropi), organizirano kriminaliteto (npr. proizvodnja in prodaja prepovedane droge, ilegalne migracije, tihotapljenje ljudi, trgovina z ljudmi) ter gospodarsko kriminaliteto, v katero uvrščamo ponarejanje gotovine in drugih plačilnih instrumentov, pranje denarja, davčne zatajitve itd. Kriminaliteta vključuje tudi druge oblike kaznivih dejanj npr. korupcijo, terorizem in ekstremno nasilje (Rezolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 [ReNPPZK19–23], 2019).

1.2 Covid-19

Covid-19 je bolezen, ki je povezana s SARS-CoV-2 (koronavirusom 2 hudega akutnega respiratornega sindroma) (Evropski portal za cepljenje, n. d.). Decembra 2019 so v Vuhanu na Kitajskem zaznali več primerov pljučnic, pri katerih je šlo za okužbo z novim koronavirusom, ki povzroča covid-19 (Nacionalni inštitut za javno zdravje, n. d.). Pri nas se je virus prvič pojavil v začetku marca 2020. Simptomi bolezni covid-19 so lahko zelo različni in vključujejo povišano telesno temperaturo, kašelj, boleče grlo, spremembo ali izgubo okusa in/ali vonja, slabo počutje, drisko, utrujenost in bolečine v mišicah. V hujših primerih pa se lahko kažejo tudi simptomi hude okužbe pljuč, sepsa in septični šok (Evropski portal za cepljenje, n. d.).

Pandemija covid-19 predstavlja najverjetneje največji izziv za celotno človeštvo po 2. svetovni vojni. Na začetku je bilo s to novo boleznijo povezanih veliko neznank in negotovosti, predvsem o širjenju nalezljivosti. Ključno za obvladovanje pandemije je ustrezno testiranje s preverjenimi in zanesljivimi laboratorijskimi testi, za tem pa hitrost in obseg uvajanja ustreznih zaščitnih ukrepov, ki zmanjšujejo hitro širjenje virusa med ljudmi in s tem omogočajo, da bolnišnice obvladujejo priliv novih bolnikov (Inštitut za mikrobiologijo in imunologijo [IMI], 2020).

1.3 Ruralno okolje

Ruralno okolje je nasprotje od urbanega okolja. Torej, če so urbana okolja večja mesta, potem ruralno okolje predstavlja podeželje, kjer ni večjih trgovskih središč, stolpnic, javnih ustanov, mestnega avtobusa in povečanega prometa. Meško (2019), opisuje glavne razlike med prebivalci ruralnega in urbanega okolja. Razvršča jih v štiri skupine:

- medsebojni stiki, ki temeljijo na pogostosti in zaupanju,
- deljenje skupnih interesov,
- občutek pripadnosti,
- poznavanje ostalih prebivalcev.

Če primerjamo medsebojne stike v urbanem in ruralnem okolju, ugotovimo, da so medsebojni stiki v ruralnem okolju bolj pogosti, saj so skupnosti v ruralnih okoljih manjše, prav tako pa prebivalci poznajo drug drugega. Navedeno se odraža tudi pri deljenju skupnih interesov, ki so v ruralnem okolju povezani predvsem s kmetijstvom, s skrbjo za naravo in okolico doma. Glede na to, da so, kot smo že omenili, skupnosti v ruralnih okoljih manjše, se tudi prebivalci počutijo, da nekam pripadajo, kot pa v urbanem okolju, v katerem nekateri ne poznajo niti svojih sosedov (Meško, 2019). Tudi Donnermeyer (2019) poudarja vedno večji pomen varnosti ruralnega prebivalstva in ruralnih skupnosti v urbaniziranem svetu, Flander in Tičar (2019) pa opozorita na enakost pravice do varnosti za urbano in ruralno prebivalstvo.

1.4 Ruralna kriminaliteta

Ruralna kriminaliteta je kriminaliteta, ki se dogaja v ruralnem okolju. Podeželje je izraz, znan širši javnosti, ki so ga v ZDA in tudi drugje po svetu kriminologi večinoma spregledali (Hollis in Hankhouse, 2019). Količina pozornosti, namenjena kriminaliteti na podeželju, je nesorazmerna z obsegom podeželja v ZDA, saj le-ta predstavlja kar 97 % celotne površine. V ruralnih okoljih živi približno 50 % svetovnega prebivalstva, zato se je posledično razvila nova veja kriminologije – ruralna kriminologija, ki preučuje ruralno kriminaliteto (Meško, 2019). Kriminaliteta je v ruralnih okoljih slabo dokumentirana. Kazniva dejanja so razdeljena v dve kategoriji:

- kazniva dejanja, ki so značilna za ruralna okolja, med katera uvrščamo kriminaliteto, povezano s kmetijstvom, okoljsko kriminaliteto, nedovoljen lov in naravovarstvene proteste,
- kazniva dejanja, ki se pojavljajo tudi na urbanih območjih in vključujejo družinsko nasilje, zlorabo drog, nestrpnost, izolacijo manjšin in diskriminacijo (Mawby in Yarwood, 2018).

V ruralnih okoljih so najpogostejše oblike kriminalitete medosebni spori, nasilje v družini, zloraba alkohola in prepovedanih drog (Meško, 2019; Sotlar in Tominc, 2019). Problem, ki ga preučujemo, izhaja iz kriminalitete, ki se je začela razvijati v obdobju pandemije covid-19, t. i. »korona kriminaliteta«. Le-to smo nekoliko

podrobneje pogledali v nadaljevanju. Kot problem smo opazili tudi nasilje v družini, saj menimo, da je ta vrsta nasilja prisotna predvsem v ruralnih okoljih narasla.

Namen našega prispevka je predstaviti, kako se lahko življenje ob epidemiji postavi na glavo. Navedeno lahko vodi v številne spremembe, kot sta na primer naraščanje in upadanje kriminalitete. Zanima nas, kaj lahko s sabo prinese pandemija, predvsem pa je naš namen predstaviti, kako se je kriminaliteta v času pandemije odražala v ruralnih okoljih. Cilj prispevka je ugotoviti, v kolikšni meri kriminaliteta v času pandemije covid-19 vpliva na ruralno okolje, kako se odraža, in podati predloge za zmanjševanje ruralne kriminalitete.

V nadaljevanju prispevka se bomo osredinili na pregled literature v Sloveniji, kjer opisujemo gibanje kriminalitete v času pandemije v Sloveniji, porast nasilja v družini, vpliv epidemije na kriminaliteto v prihodnosti ter kibernetске napade v času epidemije. Dotaknemo pa se tudi gospodarstva in delovanja policije v času epidemije. Kasneje opisujemo tudi pregled tuje literature, pri kateri se osredotočamo na pojavne oblike in trende kriminalitete, na nasilje v družini v ruralnih okoljih in na ruralno kriminaliteto v prihodnje.

2 Pregled literature v slovenskem jeziku

V Sloveniji že več kot leto živimo v skladu z določenimi ukrepi in omejitvami, vezanimi na pojav koronavirusa, ki pa se glede na epidemiološko sliko spreminjajo. Kar nekaj časa smo bili deležni omejitve gibanja na občine (in regije), državna meja je bila zaprta, ukinjen je bil javni promet, zaprte so bile vse izobraževalne ustanove, nenujne trgovine, dejavnosti in podobno. V času pisanju prispevka, tj. aprila 2021, (še vedno) velja obvezna uporaba zaščitnih mask na določenih mestih, omejitev gibanja med 22. in 5. uro oziroma t. i. »policijska ura«, delno pa so se sprostili ukrepi s področja izvajanja šolanja, obratovanja gostinskih lokalov, izvajanja raznih storitev ipd. (Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje, 2021).

Omenjeni ukrepi imajo na splošno zelo velik vpliv na družbo in vsakdanje življenje ljudi, prav tako pa tudi na nastanek kriminalitete. Na eni strani se pojavlja vse več stresa, tesnobe, finančnih stisk in problemov znotraj družin, kar na neki način vpliva tudi na porast kaznivih dejanj, ki jih povzročijo ljudje v stiski. Na drugi strani pa imamo številne motivirane storilce, ki so se razmeram enostavno prilagodili, zgrabili

priložnost in izkoristili dano situacijo (Gabrovec, 2020; Kokoravec in Meško, 2020). Statistična slika kriminalitete v državi se je v omenjenem obdobju spremenila – število nekaterih kaznivih dejanj je upadlo, preostalih pa naraslo (R. A. in I. M., 2020).

2.1 Gibanje kriminalitete v času pandemije covid-19 v Sloveniji

Plesničar, Drobnjak in Filipčič (2020) ugotavljajo, da je epidemija pripeljala do zmanjšanja ali celo preprečitve določenih oblik kriminalitete na eni strani in do pojava »korona kriminalitete« na drugi strani. Pri prvih gre za tista kazniva dejanja, ki se po navadi izvajajo v množici ali na javnih krajih, kot so pretepi, (žepne) tatvine in kazniva dejanja zoper javni red in mir, kar je predvsem posledica zaprtja trgovin, omejitve gibanja in druženja. Med »korona kriminaliteto« pa spadajo tista kazniva dejanja, ki so neposredno vezana na samo epidemijo (npr. tihotapljenje, ponaredbe in goljufije s hitrimi testi, nabavo zaščitnih mask in ostalih farmacevtskih ter zdravstvenih izdelkov) in ostale oblike, ki so pogostejše zaradi posledic pandemije. Gre predvsem za nasilje v družini in zlorabo otrok, ki je posledica tega, da so ljudje zaradi dela od doma in šolanja na daljavo več doma. Posledično se je takšnim dejanjem težje izogniti, saj žrtev velikokrat nima možnosti za umik. Problematika se kaže tudi pri zlorabi uveljavitve posebne pomoči v času krize ter v vse bolj pogosti kibernetski kriminaliteti. Slednja zaradi vse večje potrebe po rabi kibernetkega prostora predstavlja poseben izziv.

Glede števila kaznivih dejanj v času epidemije v Sloveniji je bila na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani opravljena tudi študija. Študija temelji na analizi podatkov, pridobljenih s policije, in sicer za obdobje od 13. 3. 2020 do 13. 4. 2020, ki je bilo primerjano z istim obdobjem leta 2019. Na splošno je bilo ugotovljeno, da je bilo v tem obdobju 70 kaznivih dejanj manj kot leto prej, kar predstavlja le 1,5-% upad. Najbolj je naraslo število kaznivih dejanj, vezanih na varovanje zakonske zveze, družine in otroke (+10 %). Največji upad pa predstavljajo kazniva dejanja, vezana na gospodarstvo, zoper uradno dolžnost, javna pooblastila in javna sredstva, upad pa je viden tudi pri kaznivih dejanjih zoper človekovo zdravje ter javni red in mir (Plesničar et al., 2020).

Na drugi strani je bilo po podatkih policije v obdobju od 1. 1. 2020 do 22. 3. 2020 obravnavanih kar 368 kaznivih dejanj nasilja v družini, kar predstavlja 25 % več kot v istem obdobju leta 2019. V zvezi s tovrstnimi kaznivimi dejanji so obravnavali tudi 235 primerov prepovedi približevanja in 416 prekrškov. Zmanjšalo pa se je število kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost otrok, zanemarjenja mladoletne osebe ter surovega ravnanja (Gabrovec, 2020).

Podobno Kokoravec in Meško (2020) opažata padec števila vseh kaznivih dejanj (–46 %), predvsem premoženjske kriminalitete – ropov (–40 %), tatvin (–49 %) in vlomov (–34 %) v Ljubljani za obdobje med 1. 1. 2020 in 31. 8. 2020 v primerjavi z istim obdobjem leta 2019. Zanimiv je tudi podatek o upadu kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem v družini, saj naj bi se to zmanjšalo za 40 %, kar pa se zdi, glede na zgoraj omenjene podatke, zelo nepričakovano.

Število obravnavanih deviantnih ravnanj naj bi bilo do 21. 9. 2020 primerljivo s številom istega obdobja leta 2019 (upad le za 2 %). Prav tako je primerljiva tudi stopnja preiskavanosti. Največji delež vseh kaznivih dejanj predstavlja premoženjska kriminaliteta (kar 65 %), porast pa kljub dejstvu, da so zaradi ukrepov zoper epidemijo ljudje več doma, predstavljajo vlomi v stanovanja in hiše (10 % več) (R. A. in I. M., 2020).

V Sloveniji je bilo tako do 21. 9. 2020 v primerjavi z enakim obdobjem leta 2019 (R. A. in I. M., 2020):

- 3,8 % manj tatvin,
- 0,1 % manj velikih tatvin,
- 10 % več vlomov,
- 25 % manj ropov,
- 10 % več nasilja v družini,
- 18,4 % manj kaznivih dejanj zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja.

Med 16. 3. 2020 in 15. 4. 2020 so opazili tudi porast kaznivih dejanj, povezanih s posnetki spolnih zlorab otrok (imenovano tudi otroška pornografija), saj se je število glede na isto obdobje v letu 2019 podvojilo. Ravno zaradi pošiljanja golih slik in podobnih vsebin je ključno, da so mladi seznanjeni s pravilno in varno uporabo interneta (S. S., 2020).

Na drugi strani pa časopis *Dnevnik* poudarja padec števila kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa s prepovedanimi drogami, kar je bilo zaradi omejitve gibanja in poostrelega nadzora tudi pričakovati (STA, 2020). Pričakovano se je zmanjšala tudi stopnja kaznivih dejanj in prekrškov zoper javni red in mir. Marca 2020 je bilo tovrstnih kršitev kar pol manj kot v marcu leta 2019 (Libnik, 2020).

2.2 Porast nasilja v družinah

O gibanju kriminalitete v izrednih razmerah veliko poročajo tudi mediji, predvsem pa so pogoste objave o porastu družinskega nasilja. Krivec (2020) navaja, da se je v času pandemije slednje povečalo kar za petino, kar pomeni 20 % več kaznivih dejanj nasilja v družini, žrtve katerega so najpogosteje ženske, storilci pa so (nekdanji) partnerji. Spletni portal Siol.net pa ugotavlja, da je v obdobju od 1. 1. 2020 do 20. 9. 2020 policija v primerjavi z letom 2019 zabeležila 10 % več kaznivih dejanj nasilja v družini, za katere je bila podana kazenska ovadba. Med samo epidemijo – od 13. 3. 2020 do 31. 5. 2020 je policija obravnavala 6,3 % več tovrstnih kaznivih dejanj (R. A. in I. M., 2020).

Tetičkovič (2021) navaja, da je leto epidemije zaznamovano z umori, uboji in posilstvi. Od 1. 1. 2020 do 30. 11. 2020 naj bi policisti obravnavali 12,9 % več kriminalitete zoper zakonsko zvezo, 19,4 % več posilstev, 33,3 % več umorov in kar 56,3 % več ubojev kot v istem obdobju prejšnjega leta. Slednji se pri nas večinoma zgodijo znotraj družine. Od razglašene epidemije, tj. 13. 3. 2020 do konca leta, so mediji poročali o kar treh trojnih umorih. Prvi primer se je zgodil junija v Domžalah, ko je 24-letnik s hladnim orožjem umoril strica, dedka in babico. Drug primer je sledil novembra na Jančah. 22-letni Ljubljčan je s hladnim in strelnim orožjem najprej ubil očeta, mamo in sestro, kasneje pa sodil še sam sebi. Streljal pa naj bi tudi na policiste (M. L., 2020; Tetičkovič, 2021). Na božični večer je v bližini Ptuja 35-letnik vpričo otroka umoril partnerko, kasneje pa še njena starša. Po poročanju

medijev naj bi do tragičnega dogodka prišlo zaradi razhoda. Storilec je umorjenim grozil že prej, zaradi česar je imel tudi prepoved približevanja (Tetičkovič, 2021).

2.3 Vpliv pandemije covid-19 na kriminaliteto v prihodnosti

Kokoravec in Meško (2020) ugotavljata, da se »trenutno stanje kriminalitete v Sloveniji sklada s stanjem v Evropi in ZDA« (str. 147). Bistvene spremembe v obsegu in strukturi kaznivih dejanj pa se bodo pokazale v prihodnosti. Takrat se bo pokazala tudi jasnejša slika vpliva pandemije covid-19 na kriminaliteto, predvsem zaradi možnosti primerjav z uradnimi statistikami iz preteklih časovnih obdobj. Pri tem ne smemo pozabiti na pomen temnega polja kriminalitete, saj statistika kaže le del vse kriminalitete in ne odraža celotne slike. Veliko kaznivih dejanj (sploh s področja nasilja v družini in gospodarske kriminalitete) ni zaznanih ali prijavljenih policiji (Plesničar et al., 2020).

2.4 Kibernetski napadi v času epidemije covid-19

Policiji, sodiščem in drugim organom pregona je covid-19 spremenil delovanje in usmeril njihovo pozornost na druga kazniva dejanja. Pojavilo se je veliko prevarantov, ki so se oz. se hočejo okoristiti s t. i. »korona kriminaliteto« – dobava mask, hitrih testov ipd. (Gabrovec, 2020). Po podatkih policije naj bi upadlo število kaznivih dejanj, kot so tatvine, ropi, kraje avtomobilov, izsiljevanja. Povečalo pa se je število kaznivih dejanj na področju poškodovanja ali uničenja stvari kulturnih pomenov oz. naravnih vrednot ter kibernetskih napadov (M. R., 2021). Slednji so posledica tega, da so se v času epidemije delo, nakupovanje, komunikacija in bančni promet prenesli na splet, kar je privedlo tudi do povečanja tovrstne kriminalitete. Prihaja do lažnih oglaševanj, goljufij, širjenja lažnih informacij, spletnih napadov in zlonamerne programske opreme. Zlonamerna programska oprema je napad, kjer računalnik okužijo z virusi, preko katerih lahko vohunijo, si prenakazujejo denar, ukradejo občutljive informacije itd. Po navadi se storilci obrnejo na žrtve po e-pošti z različnimi povezavami in prilogami. Ker ljudje v času covid-19 veliko kupujemo po spletu, prihaja tudi do lažnega predstavljanja. Prihaja do raznih oglasov, e-pošte ipd., ki so namenjeni pridobivanju različnih podatkov uporabnika računalnika (npr. podatkov kreditne kartice) (Forscope, n. d.). Zaradi povečane dejavnosti preko informacijske tehnologije so v tem času postali vdori in zlorabe na spletu nekaj vsakodnevnega. Na Policijski upravi Maribor so v letu 2020 zaznali povečan obseg

kaznivih dejanj na področju prikazovanja, izdelave, posesti in posredovanja pornografskega gradiva. Te preiskave so obsežne in zahtevne, še posebej v primerih napadov na gospodarske družbe in v primerih posnetkov spolne zlorabe otrok (Ptujinfo, 2020).

Spletni napadalci so v času epidemije covid-19 svoje napade bolj usmerili na podjetja in večje korporacije, saj imajo od njih večjo korist. Ko se je začela epidemija, se je velik del poslovanja preselil na splet. Marsikatero podjetje se je še »slovalo« in ni imelo ustrezne kibernetkovarnostne zaščite, kar so izkoristili storilci, ki so kot tarče napada uporabili 43 % malih in srednjih podjetij. Iz Nacionalnega odzivnega centra za kibernetko varnost so sporočili, da so bila podjetja oškodovana vsaj za 65 tisoč evrov ali še več, ko so storilci izkoristili spletna mesta in od njih izvabili podatke, kot so uporabniško ime, geslo in številke bančnih kartic. Z namenom t. i. ribarjenja so uporabili tudi lažna predstavljajna in povečali kriminaliteto na tem področju za kar 350 %. Navedeno vključuje tudi zasebne uporabnike. Na področju kibernetke varnosti bi se morali še bolj posvečati izobraževanju in ozaveščanju, saj se ljudje premalo zavedamo tega problema. Prav covid-19 in primeri kibernetkih napadov nam lahko služijo kot kazalnik dejstva, da smo lahko v kibernetnem prostoru zelo hitro oškodovani (N. A., 2020).

2.5 Covid-19 in gospodarstvo

Kriminaliteta v času covid-19 ni bila aktivna samo na spletu, ampak tudi v gospodarstvu. Pojavile so se potrebe po maskah, razkužilih, kasneje po testih in cepivu. Kot že omenjeno, je marsikdo v tem videl velik dobiček. Tako je prišlo do velikih obogatitev na eni strani ter do hudih oškodovanj na drugi. Kriminalci so namreč stanje v državi izkoristili sebi v korist. To korist so uporabljali tudi javni uslužbenci. Komisija za preprečevanje korupcije (KPK) je v prvem valu epidemije zaznala veliko korupcijskih dogodkov. Večina se jih nanaša na nakup opreme za zaščito pred virusom. Veliko opreme je bilo kupljeno netransparentno in neodgovorno, samo na podlagi klicev določenih uslužbencev. Posledično lahko nakup zaščitne opreme v času epidemije umestimo med večja korupcijska dejanja v zadnjem času v Sloveniji, saj je bilo pri tem izvedenih ogromno nezakonitih dejanj (Modic, 2020). Korupcijskim dogodkom sledi eden izmed odmevnih dogodkov v Sloveniji na področju »korona kriminalitet«. Gre za nakup antigenskih testov, ki niso bili ustrezni. Z namenom zaslužka so storilci z nakupom podjetja, ki je imel

licenco za dobavo tovrstnih testov, želeli doseči, da jih država uvrsti na seznam javnega naročanja testov. Ministrstvo za zdravje je na koncu kupilo njihove antigenske teste za zelo nizko ceno. Z nizko ceno pa je prišla tudi neučinkovitost omenjenih testov, saj so bile palčke za jemanje brisa napačne. Pri tem poslu je sumljivo dejstvo, da ministrstvo ni predhodno preverilo podjetja, kot se to po navadi dela v primerih javnih naročil. Poleg navedenega Tetičkovič (2021) izpostavi tudi predhodno kriminalno dejavnost vpletenih, saj so ti storilci delovali že na področju piramidnih goljufij, kjer so investitorje nekega projekta ogoljufali za več milijonov evrov (Tetičkovič, 2021).

Drugi primer je bil povezan s krajo in spletno preprodajo razkužil in mask. Skupina zasebnih detektivov je prišla na sled osumljencem, ki so v UKC Ljubljana ukradli maske in razkužila ter jih prodajali na spletu. Ob začetku epidemije so bile maske in razkužila med prvimi pomembnejšimi zaščitnimi izdelki. Večje zaloge mask in razkužil ni bilo, potreba po njihovi uporabi pa je bila vedno večja. Tako so tudi v UKC Ljubljana opazili, da njihove zaloge nesorazmerno hitro zmanjkujeta. Sumili so, da jih nekdo krade – zaposleni ali zunanji delavec. Sprožili so naknadno inventuro zalog in samo preiskavo. Detektivi so se z osumljencem dogovorili za odkup, da so dobili vzorec. Ko so preverili vzorec maske in razkužila, so ugotovili, da gre za isto serijo, ki je izginila iz UKC Ljubljana. Nato so podali prijavo še na policijo. Kriminalisti so nadaljevali s preiskavo, detektivi pa so se dogovorili za večji nakup, kar je predstavljalo zadosten razlog za hišno preiskavo. Osumljena sta bila 31-letnik in 28-letnica, oba zaposlena v UKC Ljubljana. Kasneje je bilo ugotovljeno, da so vpletene tudi druge osebe, zato so nadaljevali s preiskovanjem (Zupan, 2020).

Junija je sledil dogodek, nakup mask, ki je močno oškodoval državni proračun. Šlo je za nakup dvajset milijonov mask, ki jih je država dobavitelju preplačala za devet milijonov evrov. Podoben nakup se je izvedel tudi z drugim podjetjem. V času, ko so zaščitne maske na prostem trgu stale manj kot en evro na kos, je država zanje plačala skoraj tri evre na kos. Država je podpisala aneks za nakup mask po navedeni ceni, čeprav v tistem času ni bilo v Sloveniji razglašene epidemije. Prav tako so drugje po svetu zaradi velike količine zalog prodajali maske po nižjih cenah od navedene. Dodatno je država krila tudi stroške prevoza mask iz tujine, kar je pomenilo dodaten strošek. Povzamemo lahko, da je navedeno rezultiralo v velikem preplačilu kupljenih zaščitnih mask (Cirman, Modic in Vuković, 2020).

Dejstvo je, da kriminaliteta ne pozna meja. Trenutna kriza, povezana z epidemijo, v Sloveniji in po svetu kriminalcem ponuja nove priložnosti za zaslužek. Preprodaja mask, razkužil in hitrih testov so zgolj nekatere izmed mnogih možnosti. V zadnjem času so se pojavila tudi različna kriminalna dejanja, povezana s potrdili o negativnih testih, cepivi ipd.

2.6 Delovanje policije v času covid-19

Posledice pandemije covid-19 se ne kažejo le v samih oblikah kriminalitete, ampak tudi v spremembah delovanja organov pregona – policije, tožilstva, sodstva, inšpektoratov in mestnega redarstva (Štraser, 2020). V prvem polletju leta 2020, ko se je epidemija že začela, je imela policija zaradi nenehnega spreminjanja veljavnih ukrepov, povezanih z zajezitvijo širjenja covid-19, opravka z drugačnim delom kot poprej. Zaradi veljave prepovedi gibanja je bil velik poudarek dan pregledu in nadzoru občinskih, regijskih in državnih meja. Ker je bilo omejeno gibanje in zbiranje na javnih krajih, so morali policisti izvajati poostrene kontrole, ki so se izvajale na več kot 189 tisoč krajih. Skupno je bilo v tem obdobju ugotovljenih vsaj 10 tisoč kršitev vladnih odlokov oz. ukrepov, povezanih z zajezitvijo širjenja covid-19. Dodatno je imela policija, v sklopu splošne kriminalitete, veliko dela na področju nasilja v družini. Organizirana kriminaliteta je bila najbolj aktivna na področju prehajanja meje oziroma ozemlja države, kar prav tako predstavlja posledico omejitve gibanja v času epidemije. Obravnavali so tudi več kršitev javnega reda in miru, kar je bila posledica neupoštevanja prej omenjenih odlokov vlade. Večino dela policije v tem obdobju je vključevalo obravnavo kršitev in preiskovanje drugih kaznivih dejanj, povezanih z epidemijo covid-19. Posledično so imeli manj časa za preventivne dejavnosti, ki so povezane tudi s preventivo v lokalnih skupnostih (Kokoravec in Meško, 2020).

Iz pregleda različnih virov (Gabrovec, 2020; Kokoravec in Meško, 2020; Libnik, 2020; Plesničar et al., 2020; R. A. in I. M., 2020; S. S., 2020; STA, 2020) izhaja, da se je premoženjska kriminaliteta (tatvine in ropi) v času epidemije covid-19 zmanjšala. Povečala pa se je kriminaliteta v zaprtih prostorih, kot sta nasilje v družini in na spletu (kibernetska kriminaliteta). Ker je bilo gibanje omejeno, so bili prebivalci večinoma doma. Marsikdo je zaradi krize izgubil službo. Pojavili so se tudi očitki o podražitvi cen hrane, še posebej pri lokalnih ponudnikih na kmetijah. Podražitev hrane potrošniki hitro opazijo, sploh v kriznih časih. Po podatkih statističnega urada

naj bi se cena hrane (še posebej mesa) zvišala vsaj za pet odstotkov. Tukaj največ očitkov dobijo kmetje, da naj bi bili dobičkarji trenutnih razmer. Problem pa je, da so se znižale cene odkupa izdelkov, tako mesa kot tudi mleka. Dodatno je bila kmetom otežena prodaja izdelkov, saj marsikdo zaradi omejitve gibanja ni mogel priti po izdelke (Zaplotnik, 2020).

Kot lahko razberemo iz zgoraj navedenega, je epidemija covida-19 vplivala na mnogo področij. Kriminaliteta v Sloveniji se ni zmanjšala, temveč se je pokazala še na drugih področjih, kot so gospodarska kriminaliteta, kibernetika kriminaliteta, nasilje v družini itd. V nadaljevanju prispevka bo prikazano, da so se s podobnimi primeri srečevali tudi v tujini. Osredotočili se bomo predvsem na vpliv pandemije covida-19 na stopnjo kriminalitete, s poudarkom na ruralnih okoljih po svetu.

3 Pregled tuje literature in razširitev teme

Pandemija covida-19 je spremenila način dela, socialne interakcije, gospodarstvo, kriminaliteto ipd. ter na ta način povzročila spremembe na urbanih in ruralnih območjih. Pandemija ponuja kriminalnim združbam motivacijo in priložnosti za začetek novih kriminalnih možnosti. Po drugi strani pa navedeno motivira tudi organe pregona, da začnejo pravočasno ukrepati, preden takšna kazniva dejanja postanejo običajna. Prvotno je bilo policijsko delo v času pandemije nekoliko bolj usmerjeno na urbana področja, kjer se je zadrževalo več ljudi (Hansen in Lory, 2020). Posledično se je kriminaliteta na nekaterih območjih premestila iz mest na podeželje, saj je bila policija zbrana predvsem v mestih, kjer so izvajali ukrepe, povezane z zajezitvijo širjenja covida-19 (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC, 2020]).

V povezavi z ruralno kriminaliteto so v raziskavi National Farmers Union Mutual (v nadaljevanju NFU Mutual, 2020) prišli do skrb vzbujajočih ugotovitev. Navajajo, da že vsak četrty kmet v Združenem kraljestvu pozna nekoga, ki je bil zaradi ruralne kriminalitete primoran spremeniti način življenja, dela in prakso kmetovanja. S pritiski in izzivi, ki jih prinaša pandemija covida-19, pa obstaja bojazen, da bo v naslednjem obdobju vpliv na kmete še močnejši in bo lahko prišlo do še večjih sprememb v načinu dela in kmetovanja, obenem pa nekateri strokovnjaki za prihodnost napovedujejo povečanje stopnje kriminalitete. Po drugi strani pa je pomembno omeniti tudi nasilje v družini, ki se je od začetka omejitve gibanja dalje

zaradi ukrepov pandemije covid-19 znatno povečalo po vsem svetu. Hansen in Lory (2020) poudarjata, da so tovrstnim zlorabam v družinskem krogu bolj izpostavljene ženske in otroci. Prav tako se je povečala spletna dejavnost pedofilov, ki iščejo gradivo o spolni zlorabi otrok. Slednje poslabšuje manko upravljavcev oz. moderatorjev spletnih strani, ki bi pravočasno prepoznali in odstranili žaljivo gradivo z omrežij (Farooq, 2020).

3.1 Pojavne oblike in trendi kriminalitete v času covid-19

Opaziti je razlike glede na pojavne oblike kriminalitete in stopnjo kriminalitete v začetnih fazah pandemije ter v kasnejšem obdobju. V poročilu UNODC (2020) so navedli podatek za nekatere evropske države, kjer je bilo marca in aprila leta 2020 v začetni fazi preprečevanja širjenja covid-19 zabeleženih za 25 % več umorov v primerjavi z istim obdobjem v letih med 2015 in 2019. Istega leta, nekaj mesecev kasneje, ko je večina držav sproščala ukrepe, pa je trend znova padel na povprečje, ki je bilo značilno za prejšnja leta. Večina evropskih držav je zaznala podobne spremembe, ki pa niso bile zaznane npr. v Latinski Ameriki. Navedene razlike med območji so lahko posledica več dejavnikov, ki vključujejo razlike v omejevalnih ukrepih, socialno-ekonomske razmere, posebnosti kriminalnih oblik glede na območja ipd. Prav tako so opazne razlike pri prevladujočih oblikah kriminalitete. Za Latinsko Ameriko sta značilna organizirana kriminaliteta in tolpe, medtem ko je v Evropi nekoliko več medsebojnega nasilja in nasilja v družini (UNODC, 2020). Slednje je, kot navajata Hansen in Lory (2020), podkrepila epidemija, saj je v času izolacije in pogostejših stikov med družinskimi člani prihajalo do povečanega nasilja in zlorab, kar je bilo opazno zlasti v ruralnih predelih. Točni podatki o stopnji družinskega nasilja pa trenutno še niso zbrani. Prav tako se zastavlja pomembno vprašanje o stopnji neprijavljenosti tovrstnih dogodkov in o dejanski zmožnosti dostopa do ustreznih kazensko-pravnih ustanov v času pandemije (UNODC, 2020). Nasprotno od navedenega pa je trend premoženjske kriminalitete v začetku pandemije upadel, in sicer se je pri večini držav število primerov premoženjske kriminalitete zmanjšalo, nekje celo za 50 % (UNODC, 2020). Logično je predvidevanje, da je bilo več ljudi v obdobju pandemije in omejevanja vezanih na svoje domove, kar je imelo potemtakem vpliv tudi na upad premoženjske kriminalitete.

V Združenem kraljestvu so v poročilu NFU Mutual (2020) ugotovili, da so se v času vzpostavitve omejitve gibanja povečale tatvine strojev, kmetijske opreme ter živine v ruralnih okoljih po celotni državi. Tatovi avtomobilov so usmerili svojo pozornost na podeželje, saj so se njihovi običajni tokovi prihodkov ustavili. Sedanje razmere epidemije pa izkoriščajo zaradi tega, ker je v ruralnih okoljih oz. na kmetijskih površinah prisotnih manj kmetijskih delavcev in članov skupnosti, kar posledično predstavlja manjše tveganje, da jih ujamejo. V prvi polovici leta 2020 je bilo zaznani zmanjšanje stopnje kriminalitete na ruralnih območjih, kar je bila posledica predvsem omejevalnih ukrepov. Že aprila istega leta so se začeli pojavljati drugačni trendi ruralne kriminalitete. Spremembe so bile opazne predvsem pri povečanih tatvinah živine in manjših terenskih vozil (Rural crime rises to £54 million as criminal gangs target farm machinery and livestock, 2020). Ukradeni so bili štirikolesniki, traktorji, prikolice, vozila za prevažanje konjev ter teleskopski nakladalci. V veliki večini pa so bila odtujena manjša in lažje prenosljiva prevozna sredstva, kot so štirikolesniki in druga manjša terenska vozila. Pogosta tarča tatov so bila športna terenska vozila t. i. UTV-ji (ang. *Utility Terrain Vehicle*), ki so bila nato uporabljena za nadaljnja kazniva dejanja na podeželju (NFU Mutual, 2020). Kot omenjeno, so v času pandemije covid-19 v Združenem kraljestvu zaznali povečano število tatvin živine (zlasti ovac in jagnjetine) (Police report spike in rural crime during Covid-19 crisis, 2020). Navedenemu je treba posebno pozornost nameniti zaradi možnosti nezakonite vključitve tovrstne živine v prehranjevalno verigo, ki bi lahko imela negativen vpliv na zdravje ljudi (NFU Mutual, 2020).

V nadaljevanju prispevka podrobneje predstavljamo nasilje v družini v ruralnih okoljih po svetu, saj se je v času covid-19 izkazalo kot bolj problematična oblika kriminalitete.

3.2 Nasilje v družini v ruralnih okoljih v času covid-19

Policisti zvezne države New York so se marca 2020 odzvali na 1.753 prijav nasilja v družini, medtem ko je bilo marca 2019 tovrstnih prijav 1.522. Operaterji telefonske številke za pomoč žrtvam nasilja v družini so poročali o 18-% povečanju števila klicev med februarjem in marcem leta 2020 (Southall, 2020). Na ameriški nacionalni telefonski liniji za pomoč otrokom so aprila leta 2020 prav tako poročali o 17-% povečanju klicev v primerjavi z aprilom leta 2019 (Bosman, 2020). Navedeni odstotki so se po nastopu pandemije hitro začeli nižati, ker se je vedno več žrtev

znašlo zaprtih v domovih, kjer so bili prisotni tudi povzročitelji zlorabe. Posledično žrtve niso mogle varno poklicati na pomoč, kar potrjujejo tudi navedbe predstavnikov telefonskih linij za pomoč žrtvam, ki poročajo, da gre predvsem za hitre in tihe klice žrtev, navajajo pa tudi prejetje klicev zaskrbljenih sosedov ali prič (Fielding, 2020). Te navedbe so ponovno potrdile strah raziskovalcev in zagovornikov žrtev, ki so izrazili zaskrbljenost zaradi tihega vala nasilja v družini, ki je posledica socialnega distanciranja v začetku širjenja covid-19. Glede na statistične podatke organov pregona je prijavljenih približno polovico primerov nasilja v družini. Po drugi strani pa okoliščine, ki jih je povzročil covid-19, število prijavljenih dogodkov še dodatno zmanjšujejo (Reaves, 2017). Tudi Hacin in Eman (2019) sta potrdila razlike med zaznavanjem groženj pri policistih v urbanih in ruralnih okoljih. Nadalje sta na primeru Ljubljane Pirnat in Meško (2019) ugotovila razlike pri zaznavanju varnostnih problemov med prebivalci v manj in bolj problematičnih soseskah. Prebivalci manj problematičnih sosesk so zaznali manj kriminalitete in nereda v soseski. V preučevanju zaznav policije so prebivalci manj problematičnih sosesk zaznali več postopkovne pravičnosti, večjo učinkovitost policije in so bili bolj pripravljeni sodelovati s policijo (Prislan in Lobnikar, 2019).

Običajne taktike, ki jih uporabljajo povzročitelji zlorabe, so izoliranje žrtev, uvajanje omejitev in nenehen nadzor. Socialno distanciranje, omejitve potovanj in nenehno strašenje o nevarnostih zapuščanja svojih domov so v času epidemije olajšali zgoraj navedene strategije storilcev bolj kot kadar koli prej. Dodatno pa je žrtvam skoraj onemogočen dostop do pomoči (Campbell, 2020). Žrtve se pogosto preveč bojijo oseb, ki nad njimi izvajajo zlorabo, da bi pristojnim organom poročale o nasilju v družini. Za žrtve iz ruralnega okolja so ti strahovi še posebej utemeljeni zaradi podeželskega načina življenja. Na podeželju lahko traja tudi eno uro ali več, da pristojne službe prispejo do prebivališča žrtve, česar se žrtve na podeželju zavedajo. Dostop do storitev za žrtve kriminalitete je že dolgo težava podeželskih skupnosti, ki pa se je zaradi ukazov, da morajo ljudje v času epidemije ostati doma, in sprememb v vsakodnevni dejavnosti še dodatno povečala. Zahteve, kot je socialno distanciranje, so povečale tveganje za nasilje v družini, ponudniki storitev za pomoč žrtvam na podeželju pa so manj pripravljeni kot tisti na bolj naseljenih območjih. Omenjene storitve lahko žrtvam pomagajo le, kadar imajo do njih dostop, kar pa pandemija skoraj popolnoma onemogoča, saj so žrtve prisiljene biti cele dneve doma z osebami, ki nad njimi izvajajo zlorabo. Ti pogoji so ustvarili edinstvene zaplete pri odzivanju na podeželsko viktimizacijo (Hansen in Lory, 2020). Na splošno je bila

policija v ZDA slabo pripravljena na covid-19. Organi pregona na podeželju imajo po navadi tudi manj osebja, nižji proračun ter manj pravil kot njihovi mestni in predmestni kolegi (National Police Foundation, 2020).

V sedANJI pandemiji je bil ves svet prisiljen k upoštevanju raznih ukrepov, ki naj bi zaščitili našo družbo. Čeprav naj bi ščitili splošno populacijo pred covidom-19, je ta nova norma povzročila velik porast nasilja v družini. Pogoji za življenje, ki jih je povzročila pandemija, povzročajo paniko tako med žrtvami kot tudi med organi pregona. Že pred izbruhom covid-19 so imele žrtve na podeželju slabši dostop do storitev za pomoč žrtvam v primerjavi s tistimi v mestih in predmestjih. Žrtve dejanj nasilja v družini ne naznanijo bodisi zaradi strahu pred prekinitvijo močnih družbenih vezi bodisi zaradi potrebe klicanja formalnih agencij v običajno neformalno okolje, stigme, povezane s spolnimi dejanji, ali zaradi pomanjkanja prevoza (Hansen in Lory, 2020). Raziskovalci Peek-Asa et al. (2011) ugotavljajo, da je povprečna razdalja, ki jo morajo žrtve prevoziti, da pridejo do centra za pomoč žrtvam partnerskega nasilja vsaj trikrat večja, kot jo morajo prevoziti žrtve iz urbanega okolja. Prav tako so ženske iz ruralnega okolja poročale o višji stopnji resnosti nasilja kot ženske iz urbanega okolja (Peek-Asa et al., 2011). Treba je poudariti, da žrtve nasilja v družini, ne glede na lokacijo ali socialno-ekonomski status, trpijo tako za fizičnimi kot duševnimi posledicami. Vendar je težava podeželskih žrtev izpostavljena zaradi njihovega izrazitega pomanjkanja ustrezne ter dostopne podpore, kar je covid-19 še bolj poudaril (Hansen in Lory, 2020). Poleg tega pa programi za podporo žrtev zajemajo večja geografska območja, kar povečuje tveganje za nedosledno pomoč ter omejuje dostop žrtvam brez osebnega prevoza (Benson, 2016).

3.3 Ruralna kriminaliteta v prihodnje

V zadnjih letih se na ruralnih območjih pojavlja nov trend kriminalitete, organizirana kriminaliteta, ki je usmerjena na ta območja in vključuje tatvine opreme in strojev zelo visokih vrednosti. V Združenem kraljestvu so poudarili, da se kmetje na podeželju dokaj pogosto soočajo z različnimi oblikami ruralne kriminalitete (Rural crime rises to £54 million as criminal gangs target farm machinery and livestock, 2020). Rebecca Davidson iz NFU Mutual (2020) poroča, da je bilo v zadnjih letih v Združenem kraljestvu zaznati porast ruralne kriminalitete v vseh regijah. To potrjuje tudi podatek, da so v Združenem kraljestvu zaradi ruralne kriminalitete zabeležili 54

milijonov funtov izpada za leto 2019, kar je predstavljalo 9 % več kot leto prej (Rural crime rises to £54 million as criminal gangs target farm machinery and livestock, 2020). Kljub zabeleženemu zmanjšanju ruralne kriminalitete v začetku leta 2020 strokovnjaki v prihodnje napovedujejo povečanje kriminalitete zaradi gospodarske krize in posledičnih negativnih vplivov na ljudi (Rural crime rises to £54 million as criminal gangs target farm machinery and livestock, 2020). Iz Združenega kraljestva še dodajo, da bi bila stopnja ruralne kriminalitete še toliko večja, če ne bi imeli strokovnjakov s področja preiskovanja ruralne kriminalitete in preventivnih varnostnih ukrepov, kot so npr. GPS sledilci na raznih strojih, ograje in senzorji (Rural crime rises to £54 million as criminal gangs target farm machinery and livestock, 2020). Obenem poudarjajo, da zgolj en preventivni varnostni ukrep nima dovolj velikega odvrčalnega učinka na storilce, temveč je za učinkovito bojevanje proti organizirani ruralni kriminaliteti potreben skupek fizičnih, skupnostnih in tehnoloških ukrepov. Leta 2020 je angleška zavarovalnica NFU Mutual (2020) finančno pomagala kmetom v boju proti kriminaliteti na podeželju. Prav tako pa so na področju odkrivanja ukradenih strojev in vozil sodelovali z nacionalno obveščevalno službo, obmejno policijo in Interpolom.

Zaključimo lahko, da je pandemija covid-19 vplivala na stopnjo in oblike kriminalitete, obenem pa je tudi v prihodnje pričakovati drugačne trende glede na prejšnja leta. Navezujoč na omenjeno pa je pomembno predstaviti teorijo priložnosti in teorijo sevov. Pri prvi gre za zmanjšanje priložnosti za kazniva dejanja, predvsem zaradi ukrepov; teorija sevov pa pravi, da bodo socialno-ekonomske posledice vplivale na nestrpnost, pritisk in stres velike večine prebivalstva, kar se bo kot posledica izražalo v povečani stopnji kriminalitete (UNODC, 2020). Teorijo priložnosti lahko povežemo z omenjenim upadom premoženjske kriminalitete, medtem ko teorija sevov predstavlja povečano stopnjo nasilja ter nestrpnosti nasploh, kar je pričakovati tudi v prihodnosti. Še najbolj izpostavljene pa bodo ranljive skupine in njihova finančna stabilnost, kar bo na dolgi rok pomenilo povečanje stopnje kriminalitete (UNODC, 2020).

4 Zaključna razprava

Dejstvo je, da je epidemija spremenila svet in vplivala tudi na kriminaliteto. Na eni strani se je število nekaterih kaznivih dejanj zmanjšalo (npr. kraje v trgovinah), med tem pa so nekatera druga kazniva dejanja vse pogostejša in so storilci celo izkoristili razmere za uresničevanje nekaterih novih oblik kaznivih dejanj. V začetni fazi epidemije je po svetu prišlo do upada premoženjske kriminalitete, kar je najverjetneje posledica omejevalnih ukrepov, medtem ko je bilo nekaj mesecev kasneje zopet zaznati naraščanje le-te. V Sloveniji je bila situacija nekoliko drugačna po prvem valu, in sicer se je število vlomov povečalo, medtem ko je število tatvin in ropov upadlo. Podatki za Slovenijo še nakazujejo, da premoženjska kriminaliteta predstavlja največji delež kaznivih dejanj, kljub omejevalnim ukrepom pa je bilo zaznanih kar 10 % več vlomov v stanovanja in hiše. Krizne situacije namreč pripeljejo ljudi do ravnanj, ki jih sicer ne bi storili. V Sloveniji se to odraža predvsem na področju nasilja v družini, saj so se tovrstne tragedije v času epidemije celo podvojile. S pojavom covid-19 se je v Sloveniji in drugje po svetu razširila korupcija. Kriminalci ter tudi funkcionarji, ki naj bi državljanse varovali pred trenutno situacijo, izkoriščajo stisko ljudi za velike zaslužke. Medtem pa je zajeten delež ljudi vedno bolj obupan zaradi škode, ki so jim jo prinesli nesorazmerni omejevalni ukrepi, kar se odraža v tudi spremembi trendov kriminalitete.

Po svetu so opazili izrazito povečanje ruralne kriminalitete – povečale so se tatvine živine in manjših terenskih vozil (Police report spike in rural crime during Covid-19 crisis, 2020). Prav tako so v času pandemije poročali o povečani stopnji umorov in nasilja. Pri pregledu slovenske in tuje literature smo opazili izrazit problem povečanja nasilja v družini v času pandemije covid-19. Nasilje v družini je že vrsto let pogosta pojavna oblika kriminalitete, vendar se je izkazalo, da v prihodnosti lahko pričakujemo dodatno povečanje primerov nasilja v družini. Posledično se kaže potreba po ustreznih predlogih za pomoč žrtvam nasilja. Kljub večji verjetnosti zlorabe in vedno več poročilom o povečanem številu nasilja v družini med pandemijo ni bilo veliko narejenega, da bi se žrtvam omogočile dodatne storitve in sredstva, ki bi jim olajšala stisko ter jim pomagala, da se rešijo iz te situacije (Hansen in Lory, 2020). Že v času pred pandemijo bi se moralo žrtvam omogočiti več raznolikih rešitev. Zdaj, ko so žrtve v še večji stiski, pa je to še toliko bolj pomembno. Menimo, da so na področju zmanjševanja stopnje nasilja v družini in predvsem pomoči žrtvam možne določene izboljšave. Velik korak k izboljšanju situacije nasilja

v družini v podeželskih skupnostih bi pomenilo dodatno financiranje podeželskih organov pregona, da bi se le-ti razširili na več koncev podeželja in na ta način dosegli več žrtev v krajšem času. S tem bi se izognili, da mora majhno število policijskih postaj skrbeti za ogromno področje, medtem ko imajo nekatera mesta, ki niso tako raztegnjena kot podeželje, veliko število policijskih postaj. Za pomoč žrtvam nasilja v družini bi lahko uporabili mobilne aplikacije, ki so že precej uveljavljene v trenutni digitalni dobi. Žrtve nimajo veliko časa za prijavo oziroma pogovor s službami za pomoč žrtvam, še posebej v trenutni situaciji, ko so pod neprestanim nadzorom. V ta namen bi bila lahko na razpolago aplikacija, ki bi s klikom na gumb obvestila pristojne organe o zlorabi. Na ta način bi pristojne službe lahko hitro posredovale. Prav tako bi aplikacija samodejno beležila število prijav in bi bila lahko v pomoč pri oblikovanju možnih zaščitnih ukrepov za žrtve v primeru večkratnih prijav. Negativen vidik uporabe mobilnih aplikacij je povečana možnost lažnih prijav, kar bi otežilo delo pristojnih služb. Menimo, da bi bile prednosti tovrstnega obravnavanja nasilja v družini še vedno večje od omenjenega tveganja.

V primerjavi s tujino v Sloveniji ruralna kriminaliteta še ne predstavlja izrazitega problema, vendar lahko v prihodnosti pričakujemo, da se bo stopnja kriminalitete povečala tudi na ruralnih območjih. V tujini (Rural crime rises to £54 million as criminal gangs target farm machinery and livestock, 2020; NFU Mutual, 2020) opozarjajo, da je v primerjavi s preteklimi leti na podeželju zaznati povečano stopnjo kriminalitete. Prav tako mnogi napovedujejo, da bodo posledice pandemije covid-19 vplivale na nestrpnost ljudi v prihodnosti, kar bo zaznati tudi v povečanem številu kaznivih dejanj (UNODC, 2020). Kmete je zato priporočljivo opozoriti na tovrstno problematiko ter jim svetovati in ponuditi praktične rešitve, da bi v prihodnje lahko svoje kmetije čim boljše zaščitili. V nadaljevanju navajamo predloge za zmanjšanje ruralne kriminalitete. Možne rešitve po našem mnenju predstavljajo:

- sledilne naprave na strojih in drugih terenskih vozilih;
- ustanovitev skupine strokovnjakov s področja ruralne kriminalitete, ki bi sodelovali z obmejno policijo in drugimi organi;
- opozarjanje kmetov, da svoje posesti zavarujejo z močnimi ključavnicami in ovirami (npr. ograje) ter da zavarujejo predvsem vhod in izhod na določeni točki, ki bi jo lahko opazovali in po potrebi dodatno zavarovali s kamerami;

- pozivanje kmetov, da vsako odtujitev in kriminalno dejanje prijavijo, da bo policija lahko prepoznala problematična območja in jih tudi ustrezno obravnavala in zavarovala;
- izgradnja več policijskih postaj v več različnih delih podeželja, da se lahko policisti hitreje odzovejo na kriminaliteto ter pokrijejo večjo površino;
- ustanovitev skupine med lokalnimi prebivalci, ki bi izmenjujoče v nočnem času oz. v času, ko je največ kriminalitete, delali obhode po območju in prijavljali vsakršno sumljivo situacijo ter poskušali preprečiti kriminaliteto med klicem s policijo, s svojo navzočnostjo itd.

Po pregledu literature smo ugotovili, da na področju preiskovanja kriminalitete v času pandemije covid-19 v slovenskem prostoru ni veliko obstoječih študij, sploh pa ne takih, ki bi se osredotočale zgolj na ruralna okolja. Predlagamo, da bi se zaradi natančnejšega vpogleda v stanje na omenjenem področju in olajšanja dela policistom na terenu na področju preiskovanja ruralne kriminalitete opravile dodatne študije. Najprej bi bilo (podobno kot za prvi val virusa) smiselno preučiti kriminaliteto še v drugem in tretjem valu ter med njimi opraviti primerjavo. Menimo, da bodo tovrstne primerjave izvedljive šele čez nekaj časa, ko se bo stanje umirilo in bodo uradni statistični podatki policije o številu kaznivih dejanj za ta obdobja dostopni. V povezavi s kriminaliteto v času epidemije pa bi lahko opravili tudi študije glede strahu pred kriminaliteto državljanov, saj je pandemija covid-19 močno spremenila vsakodnevno življenje ljudi in na splošno vzpostavila nov družbeni red. Nekateri ukrepi in omejitve ter z njimi povezane sankcije so pripeljali tudi do nestrpnosti in nezadovoljstva državljanov, na neki način pa tudi do nezaupanja v določene državne organe. Na tem področju bi bila zanimiva npr. študija o stopnji zaupanja v delo policije v obdobju t. i. »korona krize«.

Literatura

- Benson, S. R. (2016). Assisting rural domestic violence victims: The local librarian's role. *Law Library Journal*, 108(2), 237–250. Pridobljeno na https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/90427/LLJ_108n2_04_benson.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Bosman, J. (15. 5. 2020). Domestic violence calls mount as restrictions linger : 'No one can leave'. *New York Times*. Pridobljeno na <https://www.nytimes.com/2020/05/15/us/domestic-violence-coronavirus.html>

- Campbell, A. M. (2020). An increasing risk of family violence during the COVID-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives. *Forensic Science International: Reports*, 2(December). doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>
- Cirman, P., Modic, T. in Vuković, V. (24. 6. 2020). Nič jih ne ustavi: država spet kupila predrage maske. *Necenzurirano.si*. Pridobljeno na <https://necenzurirano.si/clanek/preiskovalne-zgodbe/nic-jih-je-ne-ustavi-drzava-spet-kupila-predrage-maske-788696>
- Donnermeyer, J. F. (2019). The Importance of Place: Safety and Security of Rural Peoples and Communities in an Urbanising World. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 399–408.
- Evropski portal za cepljenje. (n. d.). *Dejstva COVID-19*. Pridobljeno na <https://vaccination-info.eu/sl/covid-19/dejstva-covid-19>
- Farooq, K. K. (20. 4. 2020). Covid and crime. *The News International*. Pridobljeno na <https://www.thenews.com.pk/print/646751-covid-and-crime>
- Fielding, S. (3. 4. 2020). In quarantine with an abuser: Surge in domestic violence reports linked to coronavirus. *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/us-news/2020/apr/03/coronavirus-quarantine-abuse-domestic-violence>
- Flander, B. in Tičar, B. (2019). The Right to Security – An Outline of the Legal Regulation at the State and Local Levels in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 422–438.
- Forscope. (n. d.). *Kibernetska kriminaliteta sredi pandemije – kako zavarovati svoje podjetje?* Pridobljeno na <https://www.forscope.si/blog/kibernetska-kriminaliteta-sredi-pandemije/>
- Fran: *Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*. (2021). Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Pridobljeno na <http://www.fran.si/>
- Gabrovec, A. (6. 4. 2020). Koronavirus prinesel porast kriminalnih dejanj. *Slovenec*. Pridobljeno na <https://www.slovenec.org/2020/04/06/koronavirus-prinesel-porast-kriminalnih-dejanj/>
- Hacin, R. in Eman, K. (2019). Police Officers Perception of Threats in Urban and Rural Environments. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 454–468.
- Hollis, M. E. in Hankhouse, S. (2019). The growth of rural criminology: Introduction to the special issue. *Crime Prevention and Community Safety*, 21, 177–180. Pridobljeno na <https://doi.org/10.1057/s41300-019-00068-4>
- Hansen, J. A. in Lory, G. L. (2020). Rural victimization and policing during the COVID-19 pandemic. *American Journal of Criminal Justice*, 45, 731–742. Pridobljeno na <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09554-0>
- Inštitut za mikrobiologijo in imunologijo [IMI]. (2020). *Končno poročilo – Nacionalna raziskava o razširjenosti bolezni Covid-19 v Sloveniji*. Ljubljana: IMI. Pridobljeno na <http://file.biolab.si/files/2020-12-11-covid-19-slovenija-porocilo-koncno.pdf>
- Kokoravec, I. in Meško, G. (2020). Kriminaliteta v Ljubljani v času pandemija Covida-19. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.). *6. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih – Varnost v ruralnih in urbanih okoljih: Konferenčni zbornik* (str. 136–148). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Krivec, T. (5. 5. 2020). Kriminal v času pandemije: skokovita rast nasilja v družini. *Dnevnik*. Pridobljeno na <https://www.dnevnik.si/1042928543/kronika/kriminal-v-casu-pandemije-skokovita-rast-nasilja-v-druzini>
- Libnik, V. (2. 4. 2020). Zaradi koronavirusa manj vlomov, a več tatvin in goljufij. *Siol.net*. Pridobljeno na <https://siol.net/novice/slovenija/zaradi-koronavirusa-manj-vlomov-a-vec-tatvin-in-goljufij-522374>
- Mawby, R. I. in Yarwood, R. (2018). Rural policing and policing the rural: A constable countryside? *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(1), 54–56.
- Meško, G. (2019). Uvod v drugo obdobje programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij (2019–2024). 5. *Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih – Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih: Konferenčni zbornik* (str. 5–15). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.

- M. L. (12. 11. 2020). Janče: 22-letni osumljenec naj bi streljal tudi na policiste. *Siol.net*. Pridobljeno na <https://siol.net/novice/crna-kronika/nove-podrobnosti-trojnega-umora-na-jancah-538781>
- Modic, T. (5. 11. 2020). KPK: sumi korupcije pri nabavi mask in ventilatorjev. *Necenzurirano.si*. Pridobljeno na <https://necenzurirano.si/clanek/aktualno/kpk-zascitna-oprema-823440>
- M. R. (16. 2. 2021). Korona&kriminal: manj je kraj, več uničevanja. *Svet24*. Pridobljeno na <https://novice.svet24.si/clanek/novice/crna-kronika/602a357e95f88/korona-kriminal-manj-je-kraj-vec-unicevanja>
- N. A. (23. 10. 2020). Covid-19 je okreplil trend rasti kibernetških napadov. *Delo*. Pridobljeno na <https://www.delo.si/novice/slovenija/covid-19-je-okreplil-trend-rasti-kibernetških-napadov/>
- Nacionalni inštitut za javno zdravje. (n. d.). *Koronavirus SARS-CoV-2*. Pridobljeno na <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-za-splosno-javnost>
- National farmers union Mutual. (2020). *A changeling time for the countryside: Rural crime report 2020*. Stratford: National Farmers Union Mutual. Pridobljeno na https://www.nfumutual.co.uk/globalassets/farming/rural-crime/2020/nfu_mutual_rural_crime_report20.pdf
- National Police Foundation. (2020). *Conversations with rural law enforcement leaders: Rural law enforcement*. Washington: Office of Community Oriented Policing Services. Pridobljeno na <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-w0892-pub.pdf>
- Peek-Asa, C., Wallis, A., Harland, K., Beyer, K., Dickey, P. in Saftlas, A. (2011). Rural disparity in domestic violence prevalence and access to resources. *Journal of Women's Health*, 20(11), 1743–1749. Pridobljeno na <https://doi.org/10.1089/jwh.2011.2891>
- Pirnat, U. in Meško, G. (2019). Perceptions of Security Issues, Social Processes, and the Police in Urban Neighbourhoods – The Case of Ljubljana. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 468–482.
- Plesničar, M. M., Drobňjak, M. in Filipčič, K. (2020). *Kriminaliteta v času COVID-19: Študija*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo. Pridobljeno na <http://inst-krim.si/wp-content/uploads/2020/04/Kriminaliteta-v-dobi-covid-19.pdf>
- Police report spike in rural crime during Covid-19 crisis. (6. 4. 2020). *Farmers guide*. Pridobljeno na <https://www.farmersguide.co.uk/police-report-spike-in-rural-crime-during-covid-19-crisis/>
- Prislan, K. in Lobnikar, B. (2019). Modern Trends in Policing: Public Perceptions of the Preferred Policing Models in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 483–500.
- Ptujinfo. (11. 2. 2020). Kriminaliteta na spletu: Lani na območju Policijske uprave Maribor več primerov zlorab mladoletnih. *Ptujinfo.com*. Pridobljeno na <https://ptujinfo.com/novica/lokalno/kriminaliteta-na-spletu-lani-na-obmocju-policijske-uprave-maribor-vec-primerov>
- R. A. in I. M. (1. 10. 2020). Krute posledice koronavirusa, o katerih se premalo govori. *Siol.net*. Pridobljeno na <https://siol.net/novice/slovenija/krute-posledice-koronavirusa-o-katerih-se-premalo-govori-535566>
- Reaves, B. A. (2017). *Police response to domestic violence, 2006–2015*. Washington: Bureau of Justice Statistics. Pridobljeno na <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/prdv0615.pdf>
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (ReNPPZK19–23). (2019). *Uradni list RS*, (43/19).
- Rural crime rises to £54 million as criminal gangs target farm machinery and livestock. (4. 9. 2020). *Farmers Guide*. Pridobljeno na <https://www.farmersguide.co.uk/rural-crime-rises-to-54-million-as-criminal-gangs-target-farm-machinery-and-livestock/>
- Sotlar, A. in Tominc, B. (2019). Perception of Security Phenomena in Local Communities in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 439–454.
- Southall, A. (17. 4. 2020). Why a drop in domestic violence reports might not be a good sign. *New York Times*. Pridobljeno na <https://www.nytimes.com/2020/04/17/nyregion/new-york-city-domestic-violence-coronavirus.html>

- S. S. (4. 5. 2020). V času epidemije več otroške pornografije. *Times.si*. Pridobljeno na <http://www.times.si/crna-kronika/v-casu-epidemije-vec-otroske-pornografije--d8b986c0dba50368894cf92a700be898d9b2fcac.html>
- STA. (3. 5. 2020). V času epidemije več kaznivih dejanj nasilja v družini in manj gospodarskega kriminala. *Dnevnik*. Pridobljeno na <https://www.dnevnik.si/1042928453/kronika/v-casu-epidemije-vec-kaznivih-dejanj-nasilja-v-druzini-in-manj-gospodarskega-kriminala>
- Štraser, L. (21. 12. 2020). Črna kronika: Del pandemične realnosti tudi porast družinskega nasilja. *MMC RTV Slovenija*. Pridobljeno na <https://www.rtvlo.si/20-v-2020/crna-kronika-del-pandemicne-realnosti-tudi-porast-druzinskega-nasilja/546427>
- Tetičkovič, L. (8. 1. 2021). Kako je ekipa goljufov prepričala ministrstvo za zdravje v nakup antigenih testov?. *Svet24*. Pridobljeno na https://novice.svet24.si/clanek/novice/slovenija/5ff857f643d84/od-druscine-kriptopiramidasev-se-nenadoma-vsi-distancirajo?fb_comment_id=3904248149594421_3904650582887511
- United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2020). *Research brief: Effect of the COVID-19 pandemic and related restrictions on homicide and property crime*. Pridobljeno na <https://reliefweb.int/report/world/research-brief-effect-covid-19-pandemic-and-related-restrictions-homicide-and-property>
- Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje. (12. 3. 2021). Ukrepi za zajezitev širjenja okužb. *Gov.si*. Pridobljeno na <https://www.gov.si teme/koronavirus-sars-cov-2/ukrepi-za-zajezitev-sirjenja-okuzb/>
- Zaplotnik, C. (16. 6. 2020). Zbornica: Kmetje niso krivi. *Gorenjski glas*. Pridobljeno na http://www.gorenjskiglas.si/supplement/k5b4d424q2y244x2v2v2e444n5a4x2a4e4d434r264u2j53454l5z213n5u223x2o2g3q494q2a424w2746334l3a3c3n2r2/Gorenjski_glas_20200616_48.pdf
- Zupan, U. (24. 4. 2020). Razkrivamo, kako je policija prišla na sled tatovom mask v UKC Ljubljana. *24ur.com*. Pridobljeno na <https://www.24ur.com/novice/korona/razkrivamo-kako-je-policija-prisla-na-sled-tatovom-mask-v-ukc-ljubljana.html>

